

**UDRUŽENJE SIGURNO MJESTO
ZAVIDOVIĆI**

**Percepcija prisustva nasilja u porodici
učenika srednjih škola
Općine Zavidovići**

Zavidovići, novembar 2013. godine

Percepcija pojavnosti nasilja u porodici od strane učenika srednjih škola Općine Zavidovići

Abidović-Mačković A.¹, Muhić A.², Hutinović S.³,
Vočić M⁴. i Didović-Spahić E.⁵

Sažetak

Porodica omogućava fizički opstanak, razmjenu ljubavi i materijalnih dobara, te predstavlja temelj za izgradnju osnovnih ljudskih osobina svakog čovjeka. Sve učestalije nasilje odraz je globalne krize vrijednosti u društvu. Nasilje u porodici uništava porodicu iznutra i umanjuje njen značaj. Cilj ovog istraživanja je provjeriti prediktivnu vrijednost demografskih, obrazovnih i društvenih karakteristika porodica iz kojim učenici dolaze u tumačenju pojavnosti nasilja u porodici od strane učenika srednjih škola na području Općine Zavidovići.

¹ UG "Sigurno mjesto", Zavidovići

² UG "Sigurno mjesto" Zavidovići

³ Mješovita srednja škola, Zavidovići

⁴ Gimnazija "Rizah Odžekić", Zavidovići

⁵ Srednja tehnička škola, Zavidovići

UVOD

Ljudski život odvija se u porodici. Ljudi se po pravilu rađaju u porodici, u njoj se podižu i odrastaju, sami stvaraju porodicu i u porodici umiru. Ona obezbjeđuje rađanje i obnavljanje naraštaja i vrši primarni odgoj i osposobljavanje mladih generacija (Fanuko, 1998).

Porodica je primarno područje socijalizacije i predstavlja sveukupnost intraporodičnih interakcija i odnosa sa okolinom što je čini dosta složenom mrežom odnosa. Porodica se može definisati kao društvenu grupu koju karakteriše zajedničko prebivanje, ekonomska saradnja i razmnožanje (Pašalić-Kreso, 2004). Ona uključuje odrasle osobe različitog spola, od kojih dvoje održavaju društveno odobrenu spolnu vezu i jedno ili više djece, vlastite ili usvojene. Porodica čini autentičnu grupu sa kontinuitetom prijenosa ponašanja, običaja, tradicije, kulture i sistema vrijednosti kroz generacije koje se rađaju u njoj. Svaka porodica ima svoja određena nepisana pravila ponašanja prema kojima funkcioniše. Za porodicu se kaže da je temeljno mjesto nastajanja, rasta, ukupnog vrijednosnog odgoja svake ljudske osobe, svakog naroda, konačno cijelog društva. Ipak, porodica je mnogo složeniji sistem da bi je jasno opisala jedna definicija.. Porodica je kroz historiju mijenjala svoj oblik i padala pod uticaj dešavanja u društvu, ali je ipak sačuvala svoju primarnu funkciju. Na porodičnu koherentnost, između ostalog, utiču i dešavanja izvan nje. Sve učestalije nasilje odraz je globalne krize vrijednosti u

društvu. Nasilje u porodici uništava porodicu iznutra i umanjuje njen značaj (Ajduković, 2000).

Porodično nasilje može se definisati kao zloupotrebu moći, povjerenja i zavisnosti u porodičnim odnosima, a uključuje zlostavljanje djece, kućno nasilje i zlostavljanje osoba starije životne dobi (Pajević i sar, 2006).

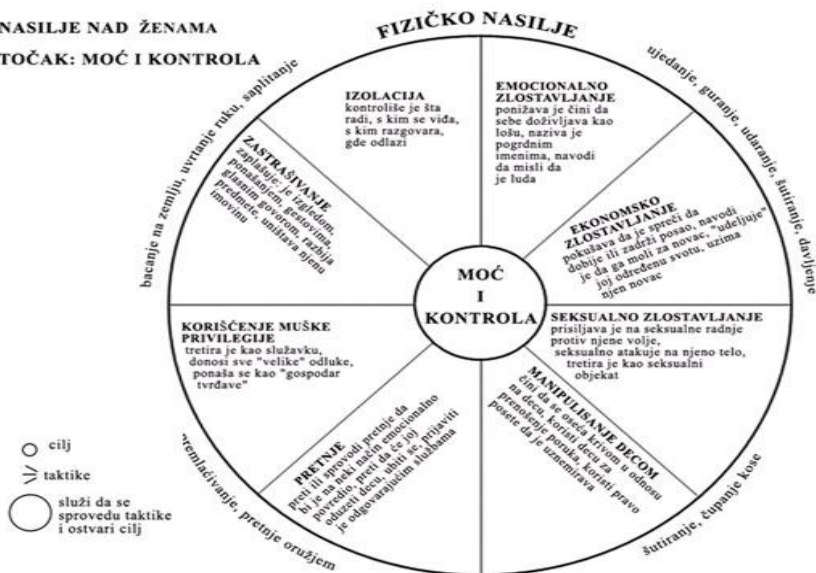
Nasilje u porodici se, također, može odrediti kao skup ponašanja čiji je cilj kontrola nad drugim osobama upotrebom sile, zastrašivanjem i manipulisanjem (Ostojić i sar., 2008). Porodično nasilje uključuje mnoge oblike zlostavljačkog ponašanja i predstavlja obrazac prinudnog ponašanja čija posljedica je tjelesno zlostavljanje ili prijetnja tjelesnim zlostavljanjem, ponavljajuće psihičko zlostavljanje, silovanje, socijalna izolacija, lišavanje, zastrašivanje, ekonomsko ucjenjivanje i drugi oblici zlostavljanja (Ajduković, 2000).

Osoba-nasilnik kroz nasilničke napade najčešće ventilira svoje psihičke problem i obično pati od osjećaja manje vrijednosti ali i svoje superiornosti, te stereotipne podjele uloge u braku/vezi. Tu se javlja patološka posesija i ljubomora, dvosrtna ličnost (i onda okolina nerijetko i ne primjećuje nasilničko ponašanje, jer se predstavlja kao ljubazna osoba). Nasilnici u osnovi koriste takav obrazac različitih ponašanja u kojem se prinuda, zastrašivanje, obezvjeđivanje, omalovažavanje, kontrola koriste neposredno ili putem prijetnje kako bi se druga osoba povrijedila psihički, fizički, ekonomski ili socijalno. Točak kontrole i moći (slika 1.) opisuje

mehanizme nasilja i pokazuje različite obrazce ponašanja u zlostavljačkom odnosu (Miletić – Stepanović , 2006).

NASILJE NAD ŽENAMA

TOČAK: MOĆ I KONTROLA

Slika 1. Točak kontrole i moći u partnerskom odnosu

Točak nasilja u svom centru pokazuje cilj svakog nasilničkog ponašanja, a to je demonstracija moći i kontrole. Praktično, centralni krug točka odgovara na pitanje „zašto“ se nasilnik odlučuje na nasilje. Shodno ovome možemo zaključiti da je korijena nasilja zapravo u društvenoj konstrukciji neravnopravnosti članova partnerskog odnosa. Strategije/taktike (emocionalno, ekonomsko, seksualno zlostavljanje, manipulisanje djecom, prijetnje, korištenje muške

privilegije, zastrašivanje, izolacija) kojima se nasilnik služi da bi postigao cilj, predstavljaju zbir radnji koje mogu biti korištene pojedinačno ili kombinacijom pojedinačnih taktika. Praktično, drugi krug odgovara na pitanje „kako“ se nasilje provodi, donosno kako nasilnik vrši nasilje. To ne znači da se sve koriste istovremeno ili da svaki nasilnik koristi sve navedene taktike. Izbor, načini primjene, intenzitet i učestalost zavise od procjene nasilnika koja će taktika ili njihova kombinacija dovesti do željenog cilja. Izbor taktika zlostavljanja potčinjen je činjenici da nasilnika odlično poznaje svoju žrtvu, tako da taktike prilagođava osobinama žrtve i njenim ranjivijim stranama (AŽC, 2003). Zadnji krug točka označava radnje koje ukazuju na vrstu nasilja koju zlostavljač koristi. Na fizičko nasilje se najčešće pomišlja kada se kaže „nasilje u porodici“. Međutim, fizičkom nasilju nasilnik pribjegava samo kada ga prethodno navedene strategije ne dovode do željenog cilja, ili kada provođenjem tih strategija želi da olakša postizanje cilja. Emocionalno nasilje može imati svoje suptilnije metode od fizičkog nasilja, ali to ne znači da je manje destruktivno po žrtvu. Mnoge žrtve porodičnog nasilja kažu da emocionalni ožiljci teže zarastaju od slomljenih kostiju. Najveći problem kada govorimo o emocionalnom i seksualnom zlostavljanju leži u činjenici da ove vrste zlostavljanja često ostaju neotkriveni zbog podjele spolnih uloga u porodici. Komplementaran s Točkom moći i kontrole je shematski prikaz Kruga nasilja koji ukazuje na četiri faze u odvijanju nasilja (AŽC, 2007).

Slika 2. Krug nasilja u porodici

U prvoj fazi partnerskog odnosa komunikacija među partnerima se odvija u relativno ugodnoj klimi bez značajnijih poremećaja u komunikaciji. Za ovu fazu nisu svojstveni nasilnički oblici ponašanja. Za drugu fazu je svojstveno stvaranje atmosfere koju odlikuju tenzije i rastuća napetost koja se pojavljuje u svakodnevnim situacijama, a u kojoj nasilni partner zahtijeva ili uskraćuje potrebe žrtve. Građenje napetosti uslovljava nastanak nasilničkog ponašanja čime se izaziva osjećaj šoka, nevjerice, boli, povrijeđenosti od strane žrtve. Odmah nakon nasilničkog ponašanja slijedi faza žaljenja u kojoj zlostavljač izražava žaljenje i

kajanje, te najčešće obećanje da se nasilje neće nikada ponoviti. Faza žaljenja se naslanja na fazu medenog mjeseca u kojoj odnos među supružnicima funkcionira bez konflikta i nasilničkih ponašanja. U ovoj fazi nasilnik pribjegava ispunjavanju želja žrtve kako bi vratio osjećaj povjerenja, a kasnije kontrole i moći što predstavlja neophodan uslov za nastavak zlostavljačkog ponašanja (AŽC, 2007).

Unatoč sve raširenijem djelovanju antiratnih, mirovnih i civilnih pokreta, nasilje se još uvijek ne sankcionira po Zakonom predviđenim mjerama. Naprotiv, mnogi su oblici nasilja prisutni u svakodnevicu i ne izazivaju neku jasnu reakciju, neki se prešućuju ili čak podupiru ovisno o tome kakvim i čijim interesima služe. U posljednjih nekoliko godina uloženo je mnogo truda na međunarodnom i državnom nivou u cilju određenja institucionalnog okvira značajnog za razumijevanje pojma nasilja u porodici. Važno je napomenuti da je efikasan samo onaj sistem u kojem kada se žrtve nasilja odluče prijaviti nasilje, nadležne institucije pokrenu odgovarajuće postupke, zaštite žrtvu i adekvatno kazne počinioce. Samo na ovakav način se nasilnicima stavlja do znanja da nasilje u porodici nije dozvoljeno, da se kažnjava i da društvo neće tolerisati nasilje. Naš je istraživački interes bio potaknut interes javnosti i nadležnih institucija, a shodno svojim djelovanjima, na aktivniji pristup u rješavanju ovog problema. Kroz ovaj rad smo također nastojali dati doprinos u rasvjetljavanju značajnih odrednica pojavnosti nasilja u porodici. S tim u vezi postavljeni su sljedeći ciljevi: utvrditi oblike nasilja koje

mladi percipiraju u svom okruženju, izvršiti uvid u oblike nasilja koje mladi percipiraju s obzirom na sociodemografska obilježja mladih te ispitati povezanost vaspitnih roditeljskih vaspitnih stilova i percepcije nasilja u porodici.

METOD

Učesnici i postupak istraživanja

U istraživanju je učestvovalo ukupno 312 učenika srednjih škola na području Općine Zavidovići (JU Gimnazija Rizah Odžečkić, Srednja tehnička škola i Mješovita srednja škola). Učesnici su uzrasta od prvog do četvrtog razreda srednje škole. Anonimno istraživanje je obavljeno tokom marta i aprila 2013. godine. Na upitnicima se nalazila uputa za samostalno popunjavanje, ali su po potrebi pružane i individualne upute u vezi popunjavanja upitnika. Ispitivanje je vršeno grupno, za vrijeme redovne nastave, najčešće na časovima odijeljene zajednice. Ispitivanje je bilo anonimno i dobrovoljno i sudionici su mogli odbiti sudjelovanje ili u bilo kojem trenutku ispitivanja odustati.

Instrumentarij

Upitnik percepcije nasilja u porodici konstruiran je za potrebe ovog istraživanja. Upitnik prepoznavanja porodičnog nasilja za učenike srednjih škola sastojao se od četrnaest ajtema kojim se procjenjuje kako učenici prepoznaju različite oblike porodičnog nasilja. Svih četrnaest ajtema obuhvatalo je ono što definiciji nasilje u porodici jeste: uključujući fizičko, psihološko, fizičko i ekonomsko nasilje. Učesnici istraživanja su imali zadatak da navedene oblike ponašanja ocijene shodno

učestalosti ponavljanja u njihovim porodicama: 1-nikad, 2 – ponekad, 3 – često, 4 – stalno.

Upitnik vaspitnih stilova – vaspitni stavovi roditelja za učenike srednjih škola ispitani su pomoću Upitnika vaspitnih stavova roditelja (Kodžopeljić i sur., 2006). Tvrdnje su se odnosile na dvije dimenzije odnosa roditelja prema djeci, a u skladu s Šeferovim dvofaktorskim modelom vaspitanja. Prva dimenzija je afektivna dimenzija, a čiji su krajevi određeni kao topao nasuprot hladnom, dok je druga dimenzija kontrolna čiji su krajevi popustljivo nasuprot ograničavajućem vaspitanju. upitnik se sastoji od četiri subskale (toplo vaspitanje, hladno vaspitanje, popustljivo vaspitanje i ograničavajuće vaspitanje). Ispitanici ocjenjuju vaspitni stav oca i vaspitni stav majke na petostepenoj skali Likertovog tipa (1- uopšte se ne slažem, 5 – potpuno se slažem s datom tvrdnjom). Krombahovi alfa koeficijenti za pojedine subskale iznose: toplo vaspitanje: .71; hladno vaspitanje: .68; ograničavajuće vaspitanje: .73 i popustljivo vaspitanje: .60.

REZULTATI I DISKUSIJA

Percepcija porodičnog nasilja od strane adolescenata

Podatak o percepciji porodičnog nasilja od strane adolescenata pokazuje kolika je proporcija adolescenata koji percipiraju postojanje porodičnog nasilja u svojoj okolini. Radi se o sumiranju na dihotomnoj varijabli u kojoj u kategoriji postojanja porodičnog nasilja ulaze oni odgovori koji ukazuju da su navedeni oblici ponašanja barem "ponekad" prisutni. U ovom istraživanju korišten je »stroži« kriterij prema kojem su u kategoriju *nema psihičkog nasilja* ušli odgovori ispitanika koji su naveli da nikad nisu doživjeli ili vidjeli u svojoj okolini neki od oblika ponašanja koji ukazuju na psihičko nasilje. S druge strane, kod ostalih oblika nasilja, svi ispitanici koji su odgovorili da nikad nisu doživjeli ili vidjeli u svojoj okolini određeno ponašanje, ušli su u kategoriju *nisu doživjeli nasilje*, a svi ostali odgovori u kategoriju doživjeli nasilje. Time se željelo postići neizjednačavanje pojedinih nasilnih ponašanja, kao što su npr. nerazgovaranje ili udaranje.

Tablica 1. Frekvencije odgovora na Upitniku percepcije nasilja u porodici po česticama (%odgovora)

Da li si u posljednjih godinu u svojoj blizini, sredini u kojoj živiš, među roditeljima svojih prijateljima, primijetio neka od sljedećih oblika ponašanja:		Nikad	ponekad	često	stalno
psihološko nasilje					
1.	... vrijeđali jedno drugo	33,86	46,65	17,89	1,60
2.	...ismijavali jedno drugo	33,23	49,21	13,74	3,83
3.	...nazivali jedno drugo ružnim imenima	36,74	28,43	31,67	3,24
4.	... prisiljavali jedno drugo da čine ono što drugi roditelj ne želi	66,77	25,54	5,75	3,05
5.	...jedan roditelj prijeti drugom roditelju	77,64	19,41	2,53	1,69
6.	...uvlačili drugog roditelja u sukob, iako je on bespomoćan i slabiji	62,46	15,21	21,68	
7.jedan roditelj je nagovarao drugog roditelja da se ne druži s nekim njegovim prijateljem i rođakom	69,35	21,93	6,45	1,61
fizičko nasilje					
1.	... udarali jedno drugo	73,07	20,51	5,13	0,64
2.	... ošamarili jedno drugo	93,25	5,06	1,26	0,42
3.	...jedan roditelj zatvara ili zaključava drugog roditelja	94,51	3,79	1,24	0,42
4. jedan roditelj povlači za kosu drugog roditelja	95,30	3,23	1,95	
ekonomsko nasilje					
1. jedan roditelj je uzeo novac i trošio ga bez dogovora s drugim roditeljem	64,63	22,50	10,61	1,60
2.jedan roditelj drugom roditelju zabranjuje uzimanje i trošenje novca	86,36	9,25	3,20	1,19
3.	jedan roditelj uništava stvari drugog roditelja	89,83	8,90	0,82	0,40

Frekvencije odgovora ukazuju da srednjoškolci najčešće primjećuju ponašanja koja spadaju u psihičko nasilje. Tako primjerice kod čestice *Vrijeđali jedno drugo*, 33,86% srednjoškolaca nije nikada primjetilo takvo ponašanje među odraslima koji su vezani brakom, dok je 46,65% srednjoškolaca ponekad imalo takva iskustva u posljednjih godinu. Nadalje, 17,89% srednjoškolaca vrijednjanje jedno drugog je često primjećivalo posljednjih godinu, a 1,60% stalno.

Kod čestice *Ismijavali jedno drugo* 33,23% srednjoškolaca je odgovorilo da nikada nisu primjetili takvo ponašanje među odraslima koji su vezani brakom, dok je 49,21% srednjoškolaca ponekad primjetilo takav oblik ponašanja u posljednjih godinu. Oko 13,74% srednjoškolaca su često primjećivali takvo ponašanje u posljednjih godinu, a 3,38% stalno.

Dalje, srednjoškolci imaju iskustva sa sredinom u kojoj supružnici *Nazivaju jedno drugo ružnim imenima*. Čak 31,64% srednjoškolaca često primjećuje takvo ponašanje u posljednjih godinu, a 3,24% je primjećuje stalno. Oko 28,43% srednjoškolaca takva iskustva imaju ponekad u posljednjih godinu, a 36,74% nikada.

Prisiljavanje jedno drugog da čine ono što drugi roditelj ne želi u svojoj porodici, sredini u kojoj žive, među roditeljima svojih prijateljima, 66,77% srednjoškolaca nikada nisu promjetili ovakav oblik ponašanja u posljednjih godinu, 25,54% srednjoškolaca je ponekad imalo takvo iskustvo, dok 5,75% srednjoškolaca je često primjećivalo ovakvo ponašanje u posljednjih godinu, a 3,05% stalno.

Kod čestice *Jedan roditelj prijeti drugog roditelja*, 77,64% srednjoškolaca nikada nije primjetilo takvo ponašanje, dok 19,41% ponekad imalo takvo iskustvo u posljednjih godinu. Nadalje, 2,53% srednjoškolaca je često primjećivalo da jedan roditelj prijeti drugom u posljednjih godinu, a 1,69 stalno.

Srednjoškolci imaju iskustva sa sredinom u kojoj žive u kome *Jedan roditelj uvlači drugog u sukob iako je on bespomoćan i slabiji*. Čak 21,68% srednjoškolaca često primjećuje takvo ponašanje u posljednjih godinu, 15,21% srednjoškolaca ponekad primjećuje takav oblik ponašanja, a 62,46% srednjoškolaca nikada nije primjetilo takvo ponašanje u posljednjih godinu.

Jedan roditelj je nagovarao drugog roditelja da se ne druži s nekim njegovim prijateljem i rođakom, 69,35% srednjoškolaca nikada nije primjetilo takvo ponašanje u posljednjih godinu, 21,93% srednjoškolaca je ponekad imalo takvo iskustvo, 6,45% srednjoškolaca je često primjećivalo ovakvo ponašanje u posljednjih godinu a 1,61% stalno.

Kod fizičkog nasilja vidljivo je da manji broj srednjoškolaca ima takva iskustva u sredini u kojoj žive. Kod čestice *Udarali jedno drugo*, 73,07% srednjoškolaca navelo da nikada nisu doživjeli takvo ponašanje, 20,51% je ponekad doživjelo u posljednonjih godinu. Oko 5,13% srednjoškolaca navelo je da takvo ponašanje od strane supružnika primjećuje često, a 0,64 stalno. Kod čestice *Ošamarili jedno drugo* 0,42% ispitanika je navelo da je stalno primjećivalo takvo ponašanje u posljednjih godinu, a 1,26% je

često primjećivalo takvo ponašanje. Nadalje, 5,06% srednjoškolaca je ponekad primjećivalo takvo ponašanje u posljednjih godinu, a 93,25% ispitanika nikada nije primjetilo takvo ponašanje.

Jedan roditelj zatvara ili zaključava drugog roditelja u sredni u kojoj žive, među roditeljima svojih prijatelja, 94,51% srednjoškolaca nikada nije primjetilo ovakav oblik ponašanja, a 3,79 ponekad. Ali 1,24% srednjoškolaca često je primjećivalo ovakvo ponašanje u posljednjih godinu a 0,42 stalno.

Kod čestice *Jedan roditelj povlači za kosu drugog roditelja* 95,30% ispitanika nikada nije primjetilo ovakvo ponašanje u svom okruženju, među roditeljima svojih prijatelja u posljednjih godinu, a 3,23% srednjoškolaca isto je primjetila ponekad, dok 1,95% srednjoškolaca je to često primjećivala u posljednjih godinu.

Iz tablice je vidljivo da je kod čestice *Jedan roditelj je uzeo novac i trošio ga bez dogovora s drugim roditeljem* 64,63% srednjoškolaca je navelo da nikada nisu primjećivali takvo ponašanje u posljednjih godinu a 22,50% ispitanika je ponekad primjećivalo takvo ponašanje. Nadalje, 10,61% srednjoškolaca je često primjećivalo takav oblik ponašanja u posljednjih godinu, a 1,60% srednjoškolaca stalno.

Nadalje, srednjoškolci imaju nešto manje iskustva sa sredinom u kojoj žive i sa tim da *Jedan roditelj drugom roditelju zabranjuje uzimanje i trošenje novca*. I to 1,19% srednjoškolaca je stalno primjećivalo takvo ponašanje u posljednjih godinu a 3,20% često. Nadalje, 9,25% ispitanika takvo ponašanje je primjećivalo ponekad, dok 86,36% srednjoškolaca nikada nisu primjetili takav oblik ponašanja u posljednjih godinu. Kod čestice *Jedan roditelj*

uništava stvari drugog roditelja nešto manji broj srednjoškolaca je primjetilo ovakav oblik ponašanja I to 0,40% dok 0,82% srednjoškolaca je isti oblik ponašanja primjećivalo često. Nadalje, 8,90% srednjoškolaca je takvo ponašanje primjećivalo ponekad u poseljednih godinu a 89,83% nikada.

Tablica 2. *Percepcija različitih oblika nasilja u porodici od strane učenika srednjih škola*

Oblici nasilja	Psihičko nasilje		Fizičko nasilje		Ekonomsko nasilje	
	N	%	N	%	N	%
Nisu izloženi nasilju	169	54,29	278	89,03	251	80,27
Izloženi nasilju	143	45,70	34	10,97	61	19,73

Rezultati ovog istraživanja ukazuju da je psihološko nasilje najučestaliji oblik nasilja u porodici, sa čak 45% onih parova u kojima postoji bar neki od oblika ponašanja koji ukazuju na psihološko nasilje. Uzmemo li se u obzir sve posljedice koje psihološko nasilje uslovljava, kako u životu odraslih, tako i u razvoju mladih ljudi, slijedi da su trenutne mjere koje društvo poduzima nedovoljne, te da postoji velika potreba za značajnim, sveobuhvatnijim i istrajnijim djelovanjem svih nivoa društvene zajednice kako bi se život u porodici učinio najsigurnijim mjestom življenja. S druge strane, rezultati su pokazali da je najmanja izloženost fizičkom nasilju. Objašnjenje ovog nalaza može se tumačiti činjenicom da su posljedice fizičkog nasilja često vidljive i da su kao takve vrlo brzo prepoznate od strane okoline.

Prepoznavanje fizičkog nasilja od strane okoline moguće je da izaziva strah kod samog nasilnika, osude od strane drugih, prepoznavanje nasilnika i na kraju kaznjavanje nasilnika, čime zlostavljač pribjegava drugim, manje vidljivim oblicima zlostavljanja. Rezultati istraživanja također ukazuju da je izloženost ekonomskom nasilju oko 20% , te dobiveni rezultati ne ukazuju da je ova pojava izrazito raširena. Moguće je da je ova brojka i veća ali da se još uvijek nejednaka raspodjela materijalnih srestava kod supružnika percipira kao prihvatljiva, te da se kao takva ne precipira kao nasilje.

Slični rezultati su dobiveni i u Sudiji o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja prema ženama (2013) provedenoj od strane Agencije za ravnopravnost spolova u BiH koji također ukazuju da je najrasprostraniji oblik nasilja u porodici psihološko nasilje, prema kojima su čak 40% ispitanica na nivou BiH bilo izloženo ovom obliku nasilju tokom života. Dakle, prema navedenoj studiji svaka četvrta žena koja je u partnerskom odnosu izložena je psihičkom nasilju svog partnera u nekom trenutku, a svaka deseta je to bila i tokom posljednjih 12 mjeseci. Prema istoj studiji prema učestalosti javljanja, nakon psihičkog slijedi fizičko nasilje. Slični podaci su dobiveni u izvještajima Fondacije lokalne demokratije (2005) od 196 žena koje su se javile u Sigurnu kuću čaš njih 94,73% su izjavile da je psihološko nasilje bilo prevladavajuće, zatim je slijedilo fizičko nasilje, te nešto slabije izraženo je bilo ekonomsko i seksualno nasilje.

Rezultati našeg istraživanja u skladu su s gore predstavljenim nalazima. Dakle psihološko nasilje je najučestaliji oblik nasilja

među partnerima. Međutim, prema našim rezultatima drugi po učestalostio javljanja oblik nasilja u porodici je ekonomsko nasilje nakon čega slijedi fizičko nasilje. Imajući u vidu da su učesnici ovog istraživanja bili učenici srednjih škola, a ne odrasle osobe u braku, moguće je da je fizičko nasilje skrivenije u odnosu na psihološko i ekonomsko nasilje, tako da mladi ljudi koji su učesnici istraživanja nisu bili u mogućnosti prepoznati ovaj oblik nasilja, budući da se dešva daleko od očiju drugih.

Percepcija pojavnosti nasilja u porodici u odnosu na demografske faktore

Tablica 3.

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata percepcije prisustva porodičnog nasilja, te t-test značajnosti razlike u odnosu na spol

	spol	N	M	SD	T	df	P
Percepcija porodičnog nasilja	muški	139	1,30	,36	-2,029	300	,337
	ženski	163	1,40	,37			

Iz tablice je vidljivo da ne postoji statistički značajna razlika u odnosu na spol ispitanika ($t=-2,029$, $df=300$, $p=,337$). Iako nisu utvrđene značajne razlike, prosječne vrijednosti u percepciji prisustva porodičnog nasilja viša su kod žena. Općenito govoreći, vrlo je malo podataka o broju muškaraca koji percipiraju prisustvo

porodičnog nasilja i ti podaci dosta variraju ovisno o izvoru podataka.

Tablica 4.

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata percepcije prisustva porodičnog nasilja, te t-test značajnosti razlike u odnosu na mjesto stanovanja

	Mjesto stanovanja	N	M	SD	t	df	P
Percepcija porodičnog nasilja	Selo	200	1,34	,35	-,953	301	,342
	Grad	103	1,38	,40			

Usporedba percipiranog prisustva porodičnog nasilja s obzirom na mjesto stanovanja pokazala je da nisu utvrđene statistički značajne razlike kod učesnika koji žive na selu i u gradu ($t = -,953$, $df = 301$, $p = ,342$). Iako nisu utvrđene značajne razlike, prosječne vrijednosti u percepciji porodičnog nasilja viša su u gradu.

Tablica 5.

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata percepcije prisustva porodičnog nasilja, te t-test značajnosti razlike u odnosu na zaposlenost majke

	Zaposlenost majke	N	M	SD	T	df	p
Percepcija porodičnog nasilja	Zaposlena	103	1,38	,39	,959	302	,339
	Nezaposlena	201	1,34	,35			

Iz tablice je vidljivo da ne postoji statistički značajna razlika u odnosu na zaposlenost majke ($t=,959$, $df=302$, $p=,339$), pri čemu su vrijednosti aritmetičke sredine nešto više kod majki koje su zaposlene.

Tablica 6.

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata percepcije prisustva porodičnog nasilja, te t-test značajnosti razlike u odnosu na zaposlenost oca

	Zaposlenost oca	N	M	SD	T	df	p
Percepcija porodičnog nasilja	Zaposlen	227	1,36	,36	,427	294	,817
	nezaposlen	72	1,34	,41			

Usporedba percipiranog prisustva porodičnog nasilja s obzirom na zaposlenost oca pokazala je da nisu utvrđene statistički značajne razlike ($t= -,427$ $df=294$, $p=,817$), pri čemu je također vrijednost aritmetičke sredine nešto iša kod očeva koji su zaposleni.

Tablica 7.

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata percepcije prisustva porodičnog nasilja, te analiza varijance značajnosti razlike u odnosu na obrazovanje oca

	Obrazovanje oca	N	M	SD	df	F	p
Percepcija porodičnog nasilja	Osnova škola	26	1,34	,53	1	,065	,799
	Srednja škola	240	1,36	,34			
	Viša škola/fakultet	36	1,30	,39			

Iz tablice je vidljivo da ne postoji statistički značajna razlika u odnosu na obrazovanje oca. Rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajna razlika ni kod osnovnoškolskog, srednješkolskog i visokoškolskog obrazovanja oca, pri čemu su najviše aritmetičke sredine kod očeva koji su završili srednju školu.

Tablica 8.

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata percepcije prisustva porodičnog nasilja, te analiza varijance značajnosti razlike u odnosu na obrazovanje majke

	Obrazovanje majke	N	M	SD	df	F	p
Percepcija porodičnog nasilja	Osnova škola	119	1,31	,31	1	2.820	,05
	Srednja škola	159	1,39	,39			
	Viša škola/fakultet	24	1,40	,35			

Analiza percepcije prisustva porodičnog nasilja s obzirom na obrazovni status majke dala je zanimljive rezultate. Naime, rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika u doživljenim oblicima nasilja s obzirom na obrazovni status ispitanika, pri čemu su najviša aritmetička sredina postignuta u uzorku majki koje imaju srednju školu.

Slijedi da na osnovu naših rezultata u odnosu na sve ispitane demografske karakteristike (spol, mjesto stanovanja, obrazovanje oba roditelja, zaposlenost oba roditelja) jedino statistički značajna razlika je pronađena u odnosu na prediktorsku varijablu obrazovanje majke, pri čemu su najveće vrijednosti aritmetičke sredine postignute u grupi majki koje su završile osnovnu školu što ukazuje na zaključak da majke koje su završile srednju školu češće su izložene nasilju u porodici.

Povezanost vaspitnih stilova roditelja i percepcija nasilja u porodici

Pošto su distribucija rezultata na navedenim skalama odstupale od normalne raspodjele, pri izračunavanju povezanosti skale percepcije nasilja i porodici i skale koja mjeri vaspitne stilove roditelja, korišten je Spearmanov koeficijent korelacije.

Tablica 9. Korelacija između percepcije porodičnog nasilja i subskale upitnika roditeljskih vaspitnih stilova

<i>roditeljski vaspitni stilovi</i>	percepcija porodičnog nasilja	
	ρ	p
Toplo vaspitanje (majka)	-,053	,776
Hladno vaspitanje (majka)	.484**	,009
Ograničavajuće vaspitanje (majka)	,255	,159
Popustljivo vaspitanje (majka)	,025	,892
Toplo vaspitanje (otac)	-,028	,876
Hladno vaspitanje (otac)	,511**	.005
Ograničavajuće vaspitanje (otac)	-,097	,592
Popustljivo vaspitanje (otac)	,071	,701

Iz Tablice 9. jasno se vidi da povezanost percepcije porodičnog nasilja i toplog vaspitanja, ograničavajućeg vaspitanja te popustljivog vaspitanja statistički nije značajna. Tablica ,također, ukazuje na statistički značajnu povezanost prisustva porodičnog nasilja i hladnog vaspitanja od strane majke i oca. Povezanost prisustva porodičnog nasilja sa hladnim vaspitanjem od strane majke ($\rho=.484$; $p=.009$) i hladno vaspitanje od strane oca ($\rho=.511$; $p=.005$) je visoka, pozitivna i, kao što smo već naveli, statistički značajna. Dobiveni rezultati ukazuju da što je izraženije hladno

vaspitanje od strane majke i oca to je mogućnost pojava nasilja u porodici veća. Iako statistički neznatno, slično je i sa rezultatima popustljivog vaspitnog stila, tj. što je izraženiji popustljiviji vaspitni stil to je mogućnost pojave nasilja u porodici značajnija. Smjer korelacije u vaspitnim stilovima koji ukazuju na toplo vaspitanje oca i majke, i ograničavajuće vaspitanje majke je obrnuta, ali u ovom istraživanju statistički neznatno.

U tumačenju naših rezultata dobivenih u ovom istraživanju možemo se osvrnuti na nekoliko sljedećih činjenica. Prvo, uslijed stresa i patnje koju nasilje u porodici nosi, sasvim je očekivano da roditelji neće pokazati ljubav, brigu i toplinu na način na koji to pokazuju roditelji u čijim porodicama nije prisutno nasilje. Roditelji koji žive u porodicama u kojima postoje obrasci ponašanja koji ukazuju na nasilje, sigurno će imati manje vremena, snaga ali i mogućnosti da pokažu pozitivne emocije, jer su vrlo često preokupirani strahovima, brigom i nesigurnosti. Nasilje u porodici, ruši svakog pojedinca koji je dio porodice i sami roditelji koji žive u ovakvim porodicama često mogu, u najkraću ruku, imati nisko samopoštovanje, sliku o sebi s čestom procjenom sebe kao nekompetentnog i neadekvatnog čime su mogućnosti pružanje podrške djetetu znatno oslabile. Imajući u vidu sve posljedice koje hladan vaspitni stil nosi sa sobom (nedostatak roditeljske topline i prihvaćanja, rezultirat će nizom neadaptivnih ponašanja uključujući socijalno povlačenje, agresivnost, poremećaj pažnje, veći rizik za nastanak nekog od oblika internaliziranih poremećaja, bojažljiva su, razdražljiva i bez spontanosti, u interakciji s drugim ljudima su povučena, te češće koriste agresiju kao stil ponašanja

izražavajući nisku razinu prosocijalnog i visoku razinu destruktivnog ponašanja), život u porodicama u kojima je prisutno nasilje a što prema gore navedenim rezultatima pokazuje usku povezanost s prisustvom vaspitno hladnog stila, onda je jasno da se problem nailja u porodici ne rješava onog trenutka kada nasilje među roditeljim prestane, već da ostavlja dugotrajne posljedice na dijete u svakom smislu njegovog funkioniranja.

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Temeljem rezultata ovog istraživanja na 312 učenika srednjih škola, moguće je zaključiti da srednjoškolci percipiraju ponašanja koja spadaju u psihološko nasilje, zatim ekonomsko pa tjelesno nasilje. Iako je niska, postoji povezanost između psihološkog i materijalnog nasilja. Statistički značajna razlika je pronađena u odnosu na prediktorsku varijablu obrazovanje majke. Nisu utvrđene statistički značajne razlike u percipiranim oblicima ponašanja s obzirom na spol, mjesto stanovanja, materijalni status te obrazovni status oca. Dobiveni podaci pokazali su da su majke koje su završile srednju školu češće su izložene nasilju u porodici.

U području znanstveno-istraživačkog rada potrebna su daljna istraživanja percepcije nasilja s obzirom na muški i ženski spol, gradsko i ruralno područje, zaposlenost oca i majke. Kao problem zajednice i društva ono zahtijeva istraživanje ne samo faktora rizika na strani žrtve i počinitelja, već istraživanja koja će zahvatiti strukturne uzroke pojave i održavanja nasilja u porodici (siromaštvo, neobrazovanost, izostanak društvenog odgovorana nasilje u porodici i sl.).

U cjelini, rezultati su pokazali da se nasilje u porodici događa i da je ono prisutno u našem društvu. Radi se ne samo o osobnom već i društvenom problemu koji može utjecati na kvalitetu života bračnih parova. Stoga je važno sistemski uvoditi mjere socijalne politike koje će biti usmjerene na poboljšanje mjera socijalne, zdravstvene, psihosocijalne i pravne skrbi s ciljem povećanja kvalitete života bračnih parova i smanjivanje njihove

marginalizacije i viktimizacije. Također valja uvesti preventivne i savjetovanišne programe, te proširiti mrežu usluga i pomoći koju porodice mogu dobiti u lokalnoj zajednici ili širem socijalnom okruženju. Nužno je pratiti učinke mjera socijalne, zdravstvene, psihosocijalne i pravne skrbi bračnih parova na povećanje kvalitete života istih i smanjivanje njihove marginalizacije i viktimizacije.

LITERATURA

1. Ajduković, D. (2000) Nasilje nad ženom u obitelji, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb;
2. Babović M, Ginić K, Vuković O. (2010) Mapiranje porodičnog nasilja prema ženama u Centralnoj Srbiji, Uprava za rodnu ravnopravnost, Beograd
3. Čudina-Obradović M, Obradović J. (2006) Psihologija braka i porodice. Zagreb: Golden Marketing;
4. Fanuko, N.(1998) Sociologija, Profil, Zagreb;
5. Lukić , M.V, Jovanović, S.S. (2001) Drugo je porodica: nasilje u porodici u prisustvu vlasti; Institut za kriminalističko i sociološko istraživanje, Beograd;
5. Matijašević D, Otašević S. (2003) Nasilje nad ženama i posljedice na zdravlje.Autonomni ženski centar, Beograd; str.7-16
6. Miletić – Stepanović V, (2006) Nasilje nad ženama u Srbiji na granici milenija, Institut za sociološko istraživanje Psihološkog fakulteta u Beogradu, str.180. ISBN 86-80269-95-6;
7. Ostojić, E., Babović, N., Senjak, M., Pojskić, M.(2008) Priručnik za pomagače i pomagačice koji rade sa žrtvama i preživjelima nasilja, Medica Zenica- Infoteka, Zenica;

8. Pajević, I., Avdibegović, E., Hasanović, M., Sutović, A. (2006) Školska skripta iz Socijalne patologije (neobjavljeno), Islamski pedagoški fakultet, Zenica, str.32-41;
9. Pašalić-Kreso, A. (2004) Koordinate obiteljskog odgoja, Jeŕ, Sarajevo, str.36-42;
10. Popadić D, Otašević S, Cucić V, Savić S, Alempijević Đ. (2007) Nasilje nad ženama, moja profesionalna odgovornost, Priručnik za praksu u zdravstvenim ustanovama, Autonomni Źenski Centar, Beograd; str. 5-49;
11. Sluŕbene novine Federacije BiH (2013) Zakon o zaštiti nasilja u porodici Federacije BiH, Anex 7. Broj 28/13 /10.04.2013/;
12. Vračan S. (2009): Procesnopravne mjere protiv počinitelja obiteljskog nasilja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 1/2009, str. 179-213.
13. Zvizdić N, Dardić D, Nikolić Ristanović V, Dokmanović M, Spahić Šiljak Z, Jovanović B, Dardić D. (2005) Disertacija nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini, Helsinški parlament građana Banja Luke, Organizacija žena "Lara", Bijeljina, i Udruženje građana "Źene za Źene", Sarajevo, str. 69-80;

Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama

Dan borbe protiv nasilja nad ženama obilježava se 25. novembra. Datum su prihvatili Ujedinjeni narodi 1999. godine, kada je službeno potvrđen kao 'Međunarodni dan eliminacije nasilja nad ženama'. Datum se obilježava u znak sjećanja na sestre Mirabal – Patriu, Dédé, Minervu i Mariu Teresu, koje je brutalno ubio diktator Rafael Trujillo, 1960. godine. Dan se počeo obilježavati 1981. godine u Bogoti, nakon sastanka feministkinja iz Latinske Amerike i Kariba. Na sastanku se govorilo o nasilju u porodici, seksualnom zlostavljanju, silovanju, te nasilju nad ženama i političkim zatvorenicama pod tadašnjim diktatorskim režimom Južne Amerike.

Sestre Mirabal

Sestre su djelovale pod imenom Las Mariposas (Leptiri) kao političke aktivistkinje, dok su kasnije postale vidljiv simbol otpora diktatorskom režimu Trujilla. Upravo zbog svojih revolucionarnih aktivnosti, borbe za pravdu i demokraciju, uhićivane su nekoliko puta. Kada su 25. novembra 1961. godine išle u posjetu svojim muževima u zatvor, uhvatila ih je Trujillova policija. Nedugo nakon toga zadavili su ih, a njihova su tijela pronađena polomljenih kostiju. Na Međunarodni dan žena, 1997. godine u Santo Domingu, otkrivena je slika sestara Mirabal. Slika se nalazi na velikom obelisku koji je Trujillo dao podići u svoju čast, a nazvana je **'Un canto a la Libertad'** (Pjesma o slobodi). Godine 2001. snimljen je film prema noveli *In the Time of the Butterflies*, sa Selmom Hayek u ulozi Minerve i Edwardom Jamesom Olmosom kao Trujillom.

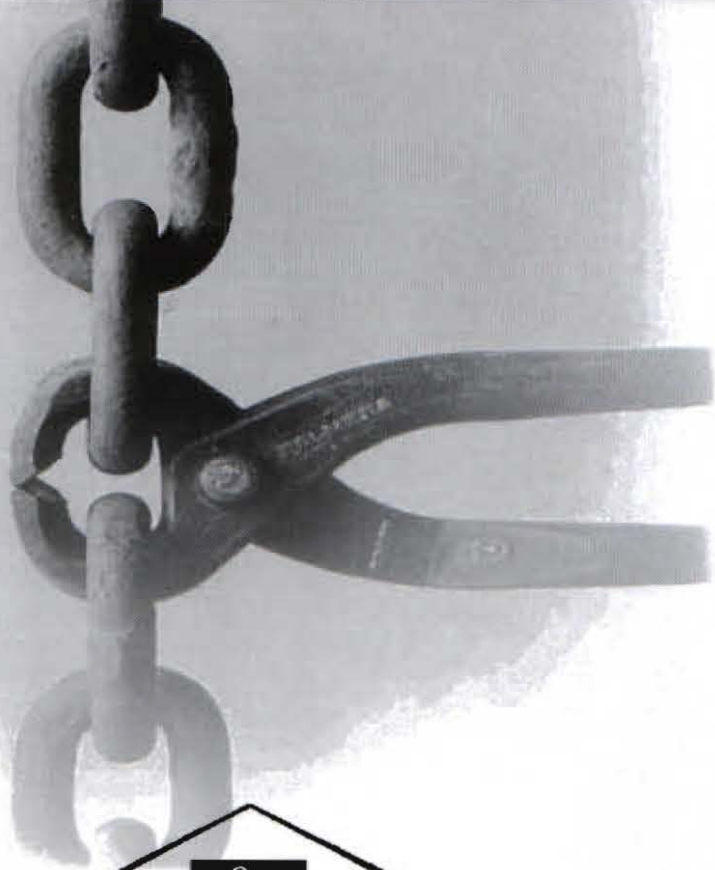
Znate li da...?

....su u svijetu organizirana mnoga udruženja s ciljem borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. UG Sigurno mjesto u Zavidovićima svojim aktivnostima također pokušava pridonijeti boljoj zakonskoj zaštiti i jačanju društvene svijesti o problemu nasilja u porodici i društvu.

Ako ste žrtve nasilja, ne čekajte i potražite pomoć! Niko ne bi trebao trpiti nasilje, pa tako ni Vi.

Statistika ukazuje da je svako četvrto dijete izloženo nasilju, svakesedme minute jedno dijete u školi bude izloženo nasilju, 15% učenika je uključeno u nasilje – bilo da su žrtve, bilo da su nasilnici, samo u 4% slučajeva nasilje pokuša spriječiti odrasla osoba, u 11% slučajeva pokuša ga spriječiti saučenik; čak u 85% slučajeva djetetu – žrtvi nasilje ne pomogne niko.

S tim u vezi UG Sigurno mjesto je tokom 2013.godine provelo ciklus edukativnih radionica ciljem prevencije vršnjačkog nasilja s učenicima srednjih škola. Naš program edukacije su prošli predstavnici Srednje sručne škole, Gimnazije Rizah Odžečkić i Srednje tehničke škole, čime smo osposobili mlade ljude da o ovoj temi govore na časovima odjeljenskih zajednica.

SIGURNO MJESTO

Omladinska 10, 72220 Zavidovići, BiH

Tel/fax: 061-819-007

e-mail: nenasilje@bih.net.ba

Ova publikacija je urađena uz pomoć Ambasade Lokalne Demokratije Zavidovići. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost UG "Sigurno mjesto" Zavidovići, i ni u kojem slučaju ne predstavlja stanovišta ALD Zavidovići.